

ERDÉLY ÉS A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK MAGYAR KULTÚRPOLITIKUSAI

Ujváry Gábor

intézetvezető, VERITAS Történetkutató Intézet
Budapest, Magyarország
gabor.ujvary@veritas.gov.hu

A 20. század magyar első felének magyar kulturális politikájában¹ Erdély² több szempontból is különleges szerepet töltött be. Részben amiatt – bár ez nemcsak Erdélyre volt érvényes –, mivel a kulturális politika jelentése eltért a napjainkban használttól. Az egyházak, a különböző testületek (a megyei és a helyi önkormányzatok, a különböző alapítványok), a civil szféra (egyesületek) és a magánosok (főleg a tudomány- és művészetpártoló főurak és nagypolgárok) ugyanis sokkal jobban kivették részüket a kulturális élet szervezéséből, mint manapság, amikor e területen az állami irányítás, szabályozás és finanszírozás a meghatározó.

Emellett a területi változások is sorsdöntőnek bizonyultak. 1918 őszéig a magyar állam még egy európai nagyhatalom, az Osztrák–Magyar Monarchia birodalomfeleként, az „ezeréves”, „Szent István-i Magyarország” történelmi keretei között igyekezett minél inkább kiterjeszteni befolyását a kulturális intézményrendszerre, Erdélyben elsősorban a már jóval korábban számbeli kisebbségbe került magyarság politikai dominanciájának megőrzése érdekében. (A sors furcsa fitoraként azonban a magyar többségű választókerületek döntő többsége általában az ellenzéki pártokat támogatta.) 1918 végétől kezdődően a fokozatosan román uralom alá kerülő erdélyi, illetve kelet-, részben dél-magyarországi területeken gyors, elsősorban az oktatásban érvényesülő változások következtek be. A román állam a magyar kultúrát és nyelvet igyekezett minden tekintetben a magánszférába visszazorítani, amit mindenekelőtt az állami oktatás teljes elrománosítása, a magyar iskolaügy felekezetekre hárítása – ezzel egyben állami támogatásának megvonása – bizonyított. Az ellenséges külpolitikai légkörben

¹ A kulturális politikát, illetve a kultúra kifejezést itt és a következőkben is annak tág értelmében használom. A kifejezésbe beleértem az egyház-, az oktatás-, a tudomány-, a művészet- stb. politika mára egymástól részben elkülönült – ám a 20. század első felében még egységesen kezelt – ágazatait.

² Erdély fogalma a 20. században megváltozott. Korábban csak a történelmi értelemben vett Erdélyt jelentette, ám 1920 – majd különösen 1945 – után mindazon területekre vonatkozott, amelyek román uralom alá kerültek.